

פר' כי תבוא (שפ"ט) דלת לפנים מדלת

פרשת כי תבוא

202

1

ויחזיקו
בתיכם

1 "אשרי אדם שמע לי לשקוד על דלתתי יום יום לשמור מזוזות פתחי"
(משלי ח לד) - מהו לשקוד על דלתותי? אמר הקדוש ברוך הוא: אם הלכת
להתפלל בתוך בית הכנסת, אל תעמוד על הפתח החיצון להתפלל שם,
אלא הוי מתכוין להכנס דלת לפנים מדלת. לשקוד על דלתי אין כתיב,
אלא על דלתותי, ב' דלתות. ולמה כן? שהקדוש ברוך הוא מונה פסיעתך
ונותן לך שכר... הוי והיה אם שמוע תשמע. 6

(דברים רבה ז ב)

בית כנסת צריך שיבנו לו עזרה בכניסה אליו, כדי שייכנס אדם לפנים
משתי דלתות. ייתכן מצב שאדם נכנס בדלת אחת אל העזרה שלפני בית
הכנסת, אך אל בית הכנסת עצמו לא נכנס. הוא נשאר במבואה, כניסתו
איננה כניסה מלאה. במציאות של היום, ייתכן גם שאדם נכנס אל בית
הכנסת, אך מתמקם בחלקו האחורי, במקום שבו אין מושבים. הוא איננו
נכנס באופן מלא לפני ולפנים. כניסה חלקית כזו משקפת פעמים רבות
מצב מהותי: אדם שנשאר במבואה, ואיננו מוכן לפתוח את הדלת
השנייה, מתמקם רוחנית ונפשית בשטח הביניים. הוא אמנם צעד קצת
פנימה, אך לא ויתר על העולם שממנו בא. שייך הוא למושגי החוץ, 16
ורוצה לקבל ולהעשיר את עצמו גם מהפנים. מנסה הוא להשתייך לשני
העולמות במקביל.

אין הכוונה רק לאדם העומד פיזית במבואה; פעמים שאדם צועד באופן
מלא אל תוך הבית, לומד ככולם, מתפלל ככולם, אך מיקומו הרוחני הוא
על המזוזות החיצון - מושם באמת בוקעת תפילתו. המעשים לא תמיד
משקפים ואמנה את אשר מתרחש בלב האדם פנימה.

על זאת אומר הקדוש ברוך הוא: אם הלכת להתפלל בתוך בית הכנסת,
אל תעמוד על הפתח החיצון להתפלל. היכנס באופן מלא, דלת לפנים
מזוהה מופני שלא ניתן להיכנס אל הקודש באמת מתוך קשר מתמיד
וחי' אל החוץ. ככל שתפסע יותר פנימה ותשתחרר מהקישור המוחלט
אל העולם שנמננו באת, מושגי, תפיסותיו ומגמותיו - כך תמצא את
עצמך פנוי באמת לקלוט ולקבל עולם חדש, מושגים אחרים, הכרות
והגיונות שונות, תפיסות שונות. כל פסיעה ופסיעה שעושה האדם פנימה,
שכרו הרבה מאוד.

לשמור מזוזות פתחי

ובנוש' המדרש על פרשתנו ואומר:

והו' לשמור מזוזות פתחי? אמר ר' יהודה בר סימא: וכי יש מזוזה בבתי
בני ישראל? אלא מה המזוזה הזו אינה זזה מהפתח, כך לא תהא זו מבתי
בני ישראל ובתי מדרשות...

בזילק הקודם של המדרש הודגש הצורך להיכנס פנימה, וכאן יש דגש על
שמירת הפתח ויציאתו

1

40

אנו מזירש זה אכן משמש המשך לקודמו, אולי כוונתו להדגיש את והזשירות שבחויית הפתח - ההכרה שאתה בפתח, ויש עוד דלתות שניתן לפתוח, ויש עוד חדרים שאפשר וצריך לעבור אליהם. המזווה אינה זזה בן העתח, אלא שומרת תמיד את מציאותו, וכך גם אתה לא תהא זו מבתי בנטיית ומדרשות.

אל תעמוד בפתח

יקשה לדעת למה כיוונו חכמים בדורשם מדרש זה על פרשתנו, אך ייתכן שכוונתם הייתה לעניין ה"ראשית" המופיע במצוות הביכורים.

נקודות ראשית רבות יש לאדם בחייו. חלקן מזמנות לו מלמעלה, חלקן יוצר הוא לעצמו. נקודות אלה משמשות הזדמנויות לפרוץ, להתקדם, לשפר ולתקן. הראשית מאפשרת התחלה חדשה, פתיחת דף חדש. זהו גם עניינה של התשובה. אומר הקדוש ברוך הוא לאדם הניצב בקו ההתחלה: אל תעמוד על הפתח החיצון. אם לשינוי אתה מייחל, היכנס דלת לפנים מדלת. אדם שישאר במבואה שינסה לשמר את המושגים והתפיסות שבהם חי עד עתה ולא יהיה מוכן להשתחרר מהם, יפסיד את ההזדמנות המונחת לפתחו. הוא יצליח אולי לשנות מעט, להתקדם קצת, אך הכל יישאר במסגרת עולמו הנוכחי - בתוך אותם מושגים, אותן ראיות, אותן הבנות ואותן מגמות. השינוי המיוחל, הטמון כפוטנציאל בנקודת הראשית, דורש כניסה מלאה פנימה. על האדם לא לעצור במבואה, אלא להיכנס דלת לפנים מדלת, ולזהות בכל פעם פתחים שיכולים להוביל עוד לחדרים פנימיים יותר. בעקבות זאת יתקיים בו המשך המדרש: "אמר הקדוש ברוך הוא: אם תעשה כן, דע שאתה מקבל פני שכינה".

אין הדבר תלוי אלא בי

אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה: כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות. אמר: הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה. אמר: שמים וארץ בקשו עלי רחמים, אמרו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה. אמר: חמה ולבנה בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: וחפרה הלבנה ובושה החמה. אמר: כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: ונמקו כל צבא חשמים. אמר: אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד

לחלוטין, מוכן היה לפתוח את הדלת השנייה ולהיכנס פנימה באופן מלא ואמיתי. הנכונות להיכנס פנימה בכנות ובאופן מוחלט - היא עצמה שפתחה לו את שערי העולם הבא. "צתה בת קול ואמרה: רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא."

לפתוח את הדלת השנייה

יש מקומות שבהם בני אדם עומדים בפתח החיצון, כגון מוזיאונים, אדם ההולך למוזיאון אינו אומן. גם בצאתו לא היה אומן. הוא יחזור אל המקום שממנו בא - עשיר יותר בידע, מורשם עמוקות מהחוויה, אך שינוי אמיתי כתוצאה מביקור כזה - לא התחולל בו.
פעמים רבות כחיי עומד האדם מול ה"פתח". יכול הוא להתחיל מחדש, לפרוץ לחיים אחרים. אם אכן חפץ חיים הוא, אם רוצה הוא לקבל פני שכינה, אל לו לעצור במבואה. אל לו להיכנס פנימה במבוק במוזיאון: אם ייכנס כך, הוא אמנם יתקדם, אך כל ההתקדמות תהיה בתוך מסגרת החיים הישנה, והשינוי המהותי לא באמת ייעשה. המייחל לשינוי אמיתי, לתשובה, יותיר את הדלת הראשונה מאחורי גבו, יפתח את זו השנייה ואת אלו שאחריה, ויפתחו לו שערי עולם הבא.

3

מס' תשס"ג ז' תשס"ג
מס' תשס"ג ז' תשס"ג

(עבדה זה ז"א)

אחוז עליו על רבי אלעזר בן דורדיא, שלא הניח עבירה אחת בעולם שלא נא עליה, כוחות ועוצמות אדירים השקיע רבי אלעזר בן דורדיא באותן עבודות, ועד כרכי הים היה מוכן להגיע בשבילן. בשעת מעשה, אמרה לו אוחה אישה שכל עולמו רוח, הכל, ריק, ולכן אין לו גם לאן לשוב - "אילעוו בן דורדיא, אין מקבלין אותו בתשובה".

נאצו והגדול הלך רשב בין שני הרים, והחל פונה אל הכוחות המצויים סביבו שיבקשו עליו רחמים - ההרים והגבעות, השמים, הכוכבים. ומשונחם הייתה שהם אינם יכולים לעזור לו - "עד שאנו מבקשים עליך ונבקש על עצמנו".

לגסוף הבין רבי אלעזר בן דורדיא שהדבר תלוי אך ורק בו, אך לא מתואר שום מעשה שעשה בעקבות זאת, לא מתואר שום מהלך תשובה. נראה שההכרה שאין הדבר תלוי אלא בו - היא עצמה פתחה לו את שערי העולם הבא. כדי להבין את משמעות הדברים, עלינו להבין מה משמעותו של שליג הכיניים, שבו פונה רבי אלעזר בן דורדיא לכוחות הסובבים אותו ומבקש עזרה. מדוע לא הבין מיד שאין הדבר תלוי אלא בו?

רבי אלעזר בן דורדיא חי חיי חומר ותאוות. שקוע היה בעבירה, תלוי ביצויו, משועבד באופן עמוק לנטיותיו הנמוכות והשפלות. ברגע שהבין שחיייו הם הכל וריק, קץ במעשיו ורצה לשוב בתשובה; אך מבלי משים, הוא נשאר תלוי בעולם שבו ניהל את חיייו עד עתה. מהצדדים השליליים של המציאות, שאליהם השתעבד, הוא הצליח אמנם להיחלץ, אך עדיין קשור היה אל כלל הכוחות הפועלים בה, אל ההכרות והתפיסות והריוחות בה. אל המטרות המנחות אותה. לכן פנה אליהם שיעזרו לו.

רק כשכל עולמו הקודם קרס עליו, בהיותו לבדו, נאלץ בעל כורחו לנתחחד לחלוטין מכל תלות שהייתה לו במציאות שבה חי. רק אז הבין שאין הדבר תלוי אלא בו, בכוחות האלוקים שבו. רק אז, משוחרר ופנוי

Ki Tavo

The God of History

The setting: Jerusalem some twenty centuries ago. The occasion: bringing first fruits to the Temple. Here is the scene as the Mishna describes it:

(4)

Judaism's Life Changing Ideas

Throughout Israel, villagers would gather in the nearest of twenty-four regional centres. There, overnight, they would sleep in the open air. The next morning, the leader would summon the people with words from the book of Jeremiah (31:5): "Arise and let us go up to Zion, to the House of the Lord our God."

Those who lived near Jerusalem would bring fresh figs and grapes. Those who lived far away would bring dried figs and raisins. An ox would walk ahead of them, its horns covered with gold and its head decorated with an olive wreath. Someone would play a flute. When they came close to Jerusalem they would send a messenger ahead to announce their arrival and they would start to adorn their first fruits. Governors and officials of the city would come out to greet them and the artisans would stop their work and call out, "Our brothers from such-and-such a place: Come in peace!"

The flute would continue playing until the procession reached the Temple Mount. There, they would each place their basket of fruit on their shoulder – the Mishna says that even King Agrippa would do so – and carry it to the Temple forecourt. There the Levites would sing (Ps. 30:2), "I will praise You, God, for You have raised me up and not let my enemies rejoice over me." (Mishna Bikkurim 3:2-6)

The scene, as groups converged on the Temple from all parts of Israel, must have been vivid and unforgettable. However, the most important part of the ceremony lay in what happened next. With the baskets still on their shoulders the arrivals would say, "I declare today to the Lord your God that I have come to the land that the Lord swore to our ancestors to give us." Each would then hold their basket by the rim, the priest would place his hand under it and ceremoniously wave it, and the bringer of the fruit would say the following passage, whose text is set out in this *parasha*:

My ancestor was a wandering Aramean. He went down into Egypt and lived there as a stranger, few in number, and there became a great nation, strong and numerous. The Egyptians mistreated us and made us suffer, subjecting us to harsh labour. We cried out to the Lord, God of our ancestors. The Lord heard our voice and saw our suffering, our toil and our oppression. The Lord brought us out of Egypt with a mighty hand and an outstretched arm, with terrifying power and signs and wonders. He brought us into this place and gave us this land, a land flowing with milk and honey. And now I am bringing the first fruit of the soil that You, O Lord, have given me. (Deut. 26:5-10)

(4) This passage is familiar to us because we expound part of it, the first four verses, in the Haggada on Seder night. But this was no mere ritual.

Memory, it constituted one of the most revolutionary of all Judaism's contributions to world civilisation.¹

What was original was not the celebration of first fruits. Many cultures have such ceremonies. What was unique about the ritual in our *parasha*, and the biblical worldview from which it derives, is that our ancestors saw God in history rather than nature. Normally what people would celebrate by bringing first fruits would be nature itself: the seasons, the soil, the rain, the fertility of the ground, and what Dylan Thomas called "the force that through the green fuse drives the flower."² The biblical first-fruits ceremony is quite different. It is not about nature but about the shape of history, the birth of Israel as a nation, and the redemptive power of God who liberated our ancestors from slavery.

This is what was new about this worldview:

1. Jews were, as Yerushalmi points out, the first to see God in history.
2. They were the first to see history itself as an extended narrative with an overarching theme. That vision was sustained for the whole of the biblical era, as the events of a thousand years were interpreted by the prophets and recorded by the biblical historians.
3. The theme of biblical history is redemption. It begins with suffering, has an extended middle section about the interactive drama between God and the people, and ends with homecoming and blessing.
4. The narrative is to be internalised: This is the transition from history to memory, and this is what the first-fruits declaration was about. Those who stood in the Temple saying those words were declaring: This is my story. In bringing these fruits from this land, I and my family are part of it.
5. Most importantly: The story was the basis of identity. Indeed, that is the difference between history and memory. History is an answer to the question, "What happened?" Memory is an answer to the question, "Who am I?" In Alzheimer's Disease, when you lose your memory, you lose your identity. The same is true of a nation as a whole.³ When we tell the story of our people's past, we renew our identity. We have a context in which we can understand who we are in the present and what we must do to hand down our identity to the future. . . .

What was happening in Jerusalem when people brought their first fruits was of immense consequence. It meant that that they regularly told the story of who they were and why. No nation has ever given greater significance to retelling its collective story than Judaism, which is why Jewish identity is the strongest the world has ever known, the only one to have survived for twenty centuries with none of the normal bases of identity: political power, shared territory, or a shared language of everyday speech.

Clearly, not all identities are the same. Characteristic of Jewish identities and others inspired by the Hebrew Bible are what Dan McAdams calls "the redemptive self."⁵ People with this kind of identity, he says, "shape their lives into a narrative about how a gifted hero encounters the suffering of others as a child, develops strong moral convictions as an adolescent, and moves steadily upward and onward in the adult years, confident that negative experiences will ultimately be redeemed." More than other kinds of life story, the redemptive self embodies the "belief that bad things can be overcome and affirms the narrator's commitment to building a better world."

What made the biblical story unique was its focus on redemption. In partnership with God, we can change the world. This story is

our heritage as Jews and our contribution to the moral horizons of humankind. Hence the life-changing idea: Our lives are shaped by the story we tell about ourselves, so make sure the story you tell is one that speaks to your highest aspirations, and tell it regularly.

Life-Changing Idea #50

Make sure the story you tell is one that speaks to your highest aspirations, and tell it regularly.

6

וממונו לה, ועל בן שפיר מחלישין כחו של עמלק במצות ביכורים, ועל בן כשצפה משה שהביכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום, והם כנגד שלשה תיבות נשתחוו ונכרעה ונברכה, והיינו שהתפלה הוא באמת עיקר ההשתעבדות, כאשר עשה משה שהי מתפלל לשם ככתוב ברש"י בפסוק ושם ים יידי ידיו אמונה, ויהיה משה ידיו באמונה פרושות לשמים בתפלה נאמנה וג' כונה יעיי"ש, הרי דע"י שהתפלל החליש משה את עמלק, על בן התקין לישראל ג' תפלות בכל יום, ובוה יחלישו ישראל כחו של עמלק בכל עת.

ועל כן אמר משה לישראל יהיום הזה

ה' אלהיך מצוך לעשות, ר"ל אם כי מצות ביכורים אינו נוהג רק לאחר שבאו לארץ, אבל מצד מצות תפלה שפיר תוכלו לקיים גם ביום הזה, כי בפרשה זו מרומז גם מצות תפלה כמו שאיתא שם במדרש נחומא תבא אן בפסוק בכל לבבך ודברים כו, טז וזה לשונו, הרי הכתוב מזהיר את ישראל ואומר להם בשעה שאתם מתפללים לפני הקב"ה לא יהיה לכם שתי לבבות אחד לפני הקב"ה ואחד לדבר אחר יעיי"ש, ועפ"י יובן היטב כל דברי המדרש וק"ל.

היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות (כו, טז) ב"ה לפרשת תבא פישיטאן יצ"ד תפוז לפ"ק במדרש נחומא (כי תבא אן) בפסוק יהיום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות, זש"ה [תהלים צה, ח] 'בואו נשתחוו ונכרעה ונברכה לפני ה' עושינו, והלא כריעה בכלל השתחוויה והשתחוויה בכלל כריעה, ומה ת"ל נשתחוו נכרעה ונברכה, אלא צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והבכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום, לפי שחביב התפלה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות, שכך כתיב [שם קמא, ב] 'תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב, עכ"ל. ופלא מדה ענין תפלה לביכורים. עיי"ש בזה בספר תפארת הגרשוני לרבינו הגאון בעל עבודת הגרשוני סו"פ נשא עיי"ש. וגם פלא מה שמצינו שהסמיכה התורה למחיית עמלק מצות ביכורים.

ונראה לי בביאור זה בדרך פשוט בס"ד, דידוע דיסוד כל התורה כולה הוא האמונה, כמו שכתב הרא"ש ז"ל באורחות חיים נשי יום א אות כח. והאמונה הוא ההשתעבדות בכל לב ונפש לבורא כל העולמים. וידוע דישראל בעת שיצאו ממצרים היו באמונה גדולה לה, כמו שכתב רש"י ז"ל [שמות יב, טז] בפסוק וגם צדה לא עשו להם. [ולא אמנע מה ששמעתי מת"ח אחד בנש"ק ננד הקדוש מהר"מ טייטעלבוים, שאמר בטעם דיצאו ישראל קודם זמנם, דידוע [כתובות נט, ב] דהקדש מפקיע מידי שיעבוד, ועיקר הקדושה בא ע"י האמונה כמו שמבואר

בפסוק ורמיה ב, ב-ג זכרתי לך חסד נעורייך כו' קדש ישראל לה' עיי"ש, הרי דע"י האמונה שהי בהם נתקדשו ובאו לבהינת קודש ישראל לה, וא"כ ממילא דהקדש מפקיע מידי שיעבוד, ועל כן יצאו קודם זמנם ופקע שיעבוד מצרים, עכ"ל ורפח"ח. ואני מוסיף דידוע דיש כמה שיטות נשי גיטין מ, ב תוס' ד"ה הקדש דדוקא קדושת הגוף ולא קדושת דמים, והיינו אם הקדושה הוא בעצם ובגוף ולא עבור תועלת ממון או לא פקע השעבוד, ואז נתעצמו בנפשם ובגופם בקדושה ואמונה לשם, ויש להאריך, ואכ"מ. ועמלק הרי רוצה להחליש האמונה וההשתעבדות, כמו שאמרו ז"ל [נחומא תצא ט] בתיבת 'קרך' [דברים כה, יח] רח"ל ח"ו שהכל במקרה, ועל כן בא משה והראה שרק בהשתעבדות להשם יגבר ישראל, כמו שאמרו בר"ה [כט, א] על פסוק [שמות יז, יא] יהי כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל עיי"ש, הרי בהשתעבדות לשמים הוא הכח המתנגד ומחליש כחו של עמלק, וידוע כי עיקר מצות ביכורים להראות שהכל שלו ואנו כעבדים העושים בשל רבו, ועל כן ראשית הכל, ראשית כל פרי מגיע אל האדון, וזו היא ההשתעבדות האמיתי שמשעבד עצמו

7
ש
כ

21

22

31

36

41

46

51

56

6

והקמות לך אבנים גדולות וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה
 הזאת (כז, ב"ג). ובגמ' (סוטה לה:) אמרו כי למטה על האבנים כתבו הפסוק
 (לעיל כ, יח) למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם. הנה זה כדמיון
 שלט התולים על פתח חנות, או לפני בית מסחר גדול, המשמש לידע ולהודיע
 מה הם כל הדברים הנמצאים בהם, כי הנכנס במקום שאין עליה שום שלט, הנה
 ידון ידיו מזה כי מסתמא נמצאים בו הרבה דברים שונים למיניהם, אולם בית
 מסחר המיוחד בדוקא על מין אחד, עליו ישנו שלט, המגיד לך ברור, זאת וזאת
 תמצא כאן ולא אחרת.

תמיד אני חושב לי, מה טוב היה, לו היה להם לאנשים על כל אחד ואחד,
 שלט מפורט וברור על כל מה אשר בקרבנו, ולמה עיקר תכליתו, למען להכירו,
 ולידע טיב הנהגתו! וי לאדם אשר אין שלט לו, ומי ידענו!

התורה ציותה, כיום עברך את הירדן, עם פסיעתך הראשונה עלי דרך ארץ
 ישראל, סמוך עם ביאתך בה, תקים לך שלט גדול, כתוב עליו מכתב מכואר
 ומפורט, מהו עסק זו המדינה, ומה עיקר מסתרה, אל לך להסתובב פה ושם
 לחפש ולחקור מה המה ההישגים שתקבל ממנה, אין שמה כלום כי אם המפורט
 בהשלט, ספר תורה פרושה תלויה על פתחה, על פתח בית המסחר הגדול הזה,
 מסחר ארץ ישראל, מפת התורה תגיד לך כל מוצאיה של זו המדינה, הפוך בה
 והפוך בה דכולה בה, כל עסקי המדינה ואנשיה - בתורה ולא זולת, אם הנך
 רוצה לידע מה דמות הארץ, ומה טיב אזרחיה, תקרא את השלט ויניחך!

כיום אשר העברו את הירדן, ראה תראו ותזכרו תכלית הארץ, תקימו שלט
 להראות כי אמנם כל מסתרה מסחר תורה היא, ולא זולת כלום! ומן הכלל כבר
 תדינו על הפרט, להקים שלט על עצמך אתה, שלט ממנו לראות עסק האדם
 בעולמו, ואלו תחילת דברי ספר מסילת ישרים, "יסוד החסידות ושורש העבודה
 התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים
 מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו". אם שלט כזה תשים לפניך, כי
 אז הדרך תהיה סלולה לפניך לטוב כל הימים ודאי.

8
 מר
 מר

11
 16
 21
 26

היום הזה נהיית לעם לה"א

9
 מר
 מר

ישראל יהיה בן זוגך, שכל שבת הוא התחדשות
 בה" נישואין.

עוד מרומז בהיום על ראש השנה יומא דדינא,
 כדאי' בזוה"ק (ח"ב מד.) במד"כ (מ"ב ד) על אלישע
 במעשה האשה השונמית ויהי היום ויבא שמה, ההוא
 יומא יומא טבא דראש השנה הוי, ואיתא שם שזה
 שאמר לה אלישע היש לדבר לך אל המלך, היינו
 האם יש לה מה לדבר ולבקש אל הקב"ה המלך
 המשפט, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת, אכניס רישי
 בין סגיאין, שבזה שכוללת עצמה בתוך הכלל זהו
 גופא השמירה עבודה. וע"ז מרומז בכתוב היום הזה,
 שראש השנה הוא ג"כ יום כריתת ברית בין קוב"ה
 וישראל, וכמאה"כ עוד (דברים כט) אתם נצבים היום
 כולכם לפני ה' אלקיכם וגו', זה יומא דדינא שכולכם
 עומדים לפני ה"א בדין, לעברך בכרית ה' אלקיך

הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה'
 אלקיך. וברש"י, היום הזה נהיית לעם, בכל יום
 יהיה בעיניך כאילו היום באת עמו בכרית. ויש לומר
 שמרומז בזה במיוחד גם על היום בו נהיית לעם,
 נהוא שבת קודש, שהש"ק נקרא יום שהוא היום
 הידוע, כמאה"כ (שמות טז) אכלוהו היום כי שבת
 היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה. ושבת קודש
 הוא יום כריתת ברית בין קוב"ה וישראל, כמאה"כ
 (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות
 את השבת לדורותם ברית עולם, היינו שבכל שבת
 יש כריתת ברית מחודשת בין הקב"ה לישראל. וע"ז
 מרומז בכתוב לעשות את השבת לדורותם ברית
 עולם, היינו שיעשו את השבת לדורותם שתהיה ברית
 עולם, שבכל שבת תתחדש הברית הזאת בין קוב"ה
 וישראל, שזה עיקר מצות שבת כריתת ברית מחדש,
 וע"ז מאחז"ל (ב"ר יא, ט) שאמר הקב"ה לשבת כנסת

6
 11
 10

שבועית, ובר"ה הוא כריתת ברית השנתית בין קוב"ה וישראל.

אמנם יש חילוק בדרגת כריתת הברית של שבת לר"ה. כריתת הברית בשבת היא מתוך אהבה, כי הש"ק במקורו הוא ענין אהבה, כד"א כי לישראל עמך נתתו באהבה, ואילו בר"ה כריתת הברית היא מתוך יראה שהאלקים עשה שייראו מלפניו, שיש בחי' דביקות וכריתת ברית שמשיג יהודי מתוך יראה, ע"ד דאי' בפרי הארץ (פ' עקב) עה"פ ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה, שיש בחי' דבקות מתוך יראה, שהיא היראה שיש למקבל מהמשיע, מתוך שיוודע כי בלעדיו אין לו קיום, שאם ימנע ממנו את השפע המגיעו חיייו אינם חיים. וע"ד אדם הטובע בים סוער ובא אחד להצילו, שהוא נאחו בו בכל כוחותיו ביודעו שאם ירפה מאחיזתו בו ולו לרגע אין לו זכות קיום. וזו המדרגה הראויה של יראה שצריך שתהיה ליהודי, כאשר הוא יודע כי בלי השי"ת אין לו זכות קיום, ומתוך כך היהו מתדבק בכל מהותו בהשי"ת. וזו הבחי' ישנה בר"ה שהוא יום הדין וענינו יראה, ועליו נאמר היום הזה נהיית לעם לה"א, שבחי' הדביקות וכריתת הברית בר"ה היא מתוך היראה הזו. וע"י כריתת הברית והדבקות בה' בראש השנה נמתקים כל הדינים.

וזה פי' מאה"כ (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, הרי"ה הוא מדת אהבה הן מתוך אהבה והן מתוך יראה, חיים כולכם היום, אם ע"י הש"ק הנקרא יום או ע"י ר"ה יומא דדינא, שהם ימי כריתת ברית ובהם אתם דבקים בה"א. וחיים כולכם היום, שע"י הכריתת ברית נמתקים כל הדינים ונכתבים לחיים.

מקור מצות ההליכה בדרכי השי"ת והכללתה במנוח המצוות

שאלה: ילמדנו רבנו, בדבר מה שאמר רבנו זק"ל בספר מצוות, במצוה השמינית ממצוות עשה, בדבר מה שאמר יתעלה והלכת בדרכיו שהוא מצוות עשה. ונראה שהוא תנאי, כמו הכתוב (פסוק ב) ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגורך התנאי כי תשמע בקול וכו'. וכמו כן, והיית רק למעלה ולא תהיה למטה (פסוק ג), ודוגמתם בתוכחה. וכינוצא בו במי שאינו שומע, והיה אם שכח תשכח את ה' אלהיך והלכת אחרי אלהים אחרים (לעיל ה ט). וכמו כן, ואם יפנה לבבך ולא תשמע ונדחת והשתחווית וכו' (להלן ל יז), נראה שהם על דרך תנאי. וגם לו היתה מצוה הרי היא כוללת את המצוות כמו שמתבאר מן הכתובים החוזרים בענין זה ככתוב (לעיל ה ל), בכל הדרך אשר צוה ה' אלהיכם אתכם תלכו. וכמו כן כי תשמור את כל המצוה הזאת לעשותה אשר אנכי מצוך היום וכו' וללכת בדרכיו כל הימים (שם יט ט). וכמו כן ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך (שם י יב). וכבר אמר רבינו ז"ל בעיקר הרביעי (הקדמת ספר המצוות, שורש ד), שאינו ראוי למנות את הציוויים הכוללים המצוות. יורנו אדוננו ושכרו כפול.

שתי שאלות על דברי הרמב"ם
ב' ימים הק' האלו. ובכ' ימים אלו כורת יהודי מחדש את בריתו עם הקב"ה, שאם את בריתו הקודמת לא שמר כ"כ ולא קיימה כראוי, הרי מחדש עתה את כריתת הברית. כל ש"ק יש בה כריתת ברית

ובאלתו אשר ה"א כורת עמך היום, וביום הזה נהיית לעם לה"א. ולכן בכל התפלות של ר"ה מתייחסים בעיקר להכתרת המלך, כמו שאומרים בתפלה ותמלוך אתה ה"א מהרה לבדך על כל מעשיך וכו', מלוך על כל העולם כולו בכבודך וכו', כי עיקר עיצומו של היום הזה הוא כריתת הברית המתחדשת בכל שנה, ויום הדין הוא אם הם ראויים להכנס לברית הקדוש הזה. וכדאי' בעבודת ישראל, שבר"ה יש דין כביכול כלפי מעלה, שעיקר הקטרוג הוא למה הקב"ה מתייחס על ישראל ונקרא אלקי ישראל, ודרי הם חוטאים ואינם ראויים לכך, וזהו שנאמר כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, שהמשפט הוא למה נקרא אלקי יעקב. ועד כי יאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, שזהו הנצחון הגדול של עם ישראל.

וענין כריתת הברית בב' הימים הקדושים האלו ש"ק ור"ה, כי ימים אלו יש בהם התחדשות הבריאה. כל שבת מתחדשת הבריאה, כמ"ד באבות"ח הק' עה"פ ויכולו, שהקב"ה בכריתת העולם לא נתן כח להתקיים אלא ששה ימים בלבד, ובכל שבת ישנה התחדשות הבריאה לששה ימים נוספים, והתחדשות בכריתת העולם בכל ש"ק היא מכח שמירת השבת, ועד שאם היה נחסר שומר שבת בכל העולם לא היה יותר קיום לבריאה. וכמ"כ ראש השנה הוא עת התחדשות הבריאה, שבכל שנה ושנה בר"ה מתחדשים כל הבחי' וסדר ההשתלשלות כמו שהיה בעת בריאת העולם, כל' האר"י הק' שהכל חוזר לקדמותו. וכיון שבכ' ימים אלו מתחדשת הבריאה יש בהם גם כריתת ברית מחודשת, כי כל תכלית הבריאה היא בשביל ישראל, וכמאחז"ל (ויק"ר לו, ד) רעל בראשית ברא וגו', בשביל ישראל שנקראו ראשית, והיינו בשביל הברית שבין הקב"ה וישראל. ולכך בכל עת התחדשות הבריאה מתחדשת ג"כ כריתת הברית בין קוב"ה וישראל, מה שזה ענין ב' ימים הק' האלו. ובכ' ימים אלו כורת יהודי מחדש את בריתו עם הקב"ה, שאם את בריתו הקודמת לא שמר כ"כ ולא קיימה כראוי, הרי מחדש עתה את כריתת הברית. כל ש"ק יש בה כריתת ברית

תשובה מה שאמרת שהוא מצוה ונראה שהוא תנאי, הרי לא יתחייב מזה קשי. כי לא התנה אלא בעשיית מה שאנו מצוים בו. הלא תתבונן בכתוב כי הוא אומר בראשונה (פסוק א) והיה אם שמע תשמע וכו' אשר אנכי מצוך היום, הרי הוא אומר בפרוש שהוא התנה בעשיית מה שצויה. אחר הזכיר את הגמול על זה. אחר חזר בסוף שזה לפי קיום המצוה, כוונתי למה שכתוב

10
כ"כ
כ"כ
כ"כ
כ"כ
כ"כ

8

עז, וכל עמי הארץ מתיראים. וזהו כוונת ר' אליעזר הגדול וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, כביכול שמו המשובח והמפואר נקרא עלינו אלקי ישראל, על ידי זה ויראו ממך, ורומז גם למעלה כל שרי אומות העולם למעלה שרואים תפילין דמרי עלמא ושם ה' נקרא עלינו וכל הפרשיות שבהם הוא שבחינו, הם מתיראים מלקטרג. נמצא כי הני תפילין דידן והני תפילין דמרי עלמא לדבר אחד מתכוונים, שיהיה עמי הארץ למטה ושריהם למעלה מתיראים מפנינו. וה' יאיר עינינו בתורתו.

(15)

כך ביאר הרב יהודה צדקה זצ"ל (בספר "קול יהודה"), והוסיף מעשה שהיה עם רבי אריה לוי זצ"ל, רב האסירים בימי המנדט. היה לו רשיון מיוחד להכנס לאסירים בכל עת אשר ירצה, וחנה, פעם אחת ביום שבת בא לבית הכלא כדרכו בקודש, אולם השוטר האנגלי לא אישר לו את הכניסה, אמר לו השוטר היהודי שהיה אתו במשמר, מדוע אין אתה נותן לו להכנס הלא יש בידו רשיון. ענה לו, הרשיון מועיל לימים כתיקונם, היום יש עוצר בעיר ואין הרשיון מועיל. אמר לו השוטר היהודי, מדוע הנך מפריע ליהודי זקן המתנדב לעזור לאסירים. ענה לו, אני לא מאמין שהוא מתנדב, ודאי שיש לו משכורת מזה והוא עובד בשביל המשכורת, שילך ויחפש לו עבודה אחרת שיתפרנס ממנה. ר' אריה לא התיאש, סיבב וחיפש לו מקום שמשם אפשר לקפוץ ולהכנס פנימה, יגע ומצא, ואכן קפץ ונכנס לתוך בית האסורים. השוטר האנגלי ראה אותו מרחוק, ופנה אל השוטר היהודי ואמר לו: עכשיו אני מאמין לך שכל מעשיו

(16)

הוא
הוא
הוא
הוא

בהתנדבות, דאם היה עבור משכורת מדוע טרח וסבב עד שנכנס בדוחק ובצער. היה לו לחזור על עקביו כשראה שאין כניסה בקלות, מעשיו הוכיחו למפרע שכל מעשיו בנדבה.